

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет психології, історії та соціології
Кафедра психології**

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СТВОРЕННЯ
СУЧАСНОЇ СІМ'Ї**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу
Спеціальності
053 Психологія
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Карина ГУДЕНКО

Керівник: доктор психологічних наук, професор
Ігор ПОПОВИЧ

Рецензент: докторка психологічних наук,
професорка, завідувачка кафедри соціальної
психології Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Любомира ПЛЕЦЬКА

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ АНАЛІЗУВАННЯ ПОНЯТЬ І ЧИННИКІВ СТВОРЕННЯ СІМ'Ї У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ...	6
1.1. Поняття сім'ї і сімейних ролей у науково-психологічній літературі	6
1.2. Розгляд дефініцій та особливостей психологічної готовності до шлюбу	9
1.3. Чинники, що зумовлюють створення сучасної сім'ї	11
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ СТВОРЕННЯ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї.	15
2.1. Обґрунтування доцільності використання діагностичного інструментарію щодо визначення соціально-психологічних чинників створення сучасної сім'ї	15
2.2. Інтерпретація та узагальнення отриманих результатів дослідження чинників створення сім'ї серед сучасного покоління	17
2.3. Практичні рекомендації щодо сформованості чинників створення сім'ї.....	24
ВИСНОВКИ.	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	30
ДОДАТКИ.	34
Додаток А. «Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету»	34

ВСТУП

Актуальність. Сьогоднішній стрімкий розвиток суспільства, нестабільність економіки та ідеології світу впливають на ключові сфери людського життя, у тому числі на свідомість і систему цінностей сучасного покоління.

Тому відзначається, що наслідком видозмін сучасного суспільства явище шлюбу втрачає свою значимість для молодих людей, як наслідок зростає актуальність дослідження соціальних і психологічних чинників створення сім'ї, оскільки у молоді деформуються цінності, і в значній мірі відрізняються від тих, що були властиві минулим поколінням.

Загалом у наукових джерелах зазначають, що на формування і розвиток сім'ї впливають зовнішні (батьківська родина, родичі, друзі, соціальне оточення і соціально-економічні процеси, що відбуваються в суспільстві, ідеологія, культура) і внутрішні (психологічна та соціальна зрілість особистості, особливості подружнього спілкування та спільної діяльності) чинники.

Для створення цілісної та стійкої сім'ї потрібна попередня підготовка до шлюбу, що включає в себе, насамперед, усвідомлення та врахування переліку чинників, що визначають психологічну готовність до сімейного життя.

Психологічна готовність до будь-чого – сукупність певних знань і вмінь у тій чи іншій галузі, а також моральні установки, інтереси, увага, спрямованість думки, що забезпечують виконання відповідних функцій.

У сучасному світі домінуючим є чинник матеріальних інтересів над духовно-моральними цінностями, що визначає зміну ставлення до сім'ї, втрачання нею пріоритетних виховних функцій, що детермінує вступ до дорослого життя молоді з низьким рівнем моральної і духовної підготовки.

На основі зазначених положень, можна сказати, що проблема визначення соціально-психологічних чинників створення сучасної сім'ї набуває неабиякої актуальності у соціальному просторі. Дана думка визначає

обрання нами тематики кваліфікаційної роботи: «**Соціально-психологічні чинники створення сучасної сім'ї**».

Мета дослідження: теоретичне та емпіричне визначення соціальних і психологічних чинників створення сім'ї серед молодого покоління.

У відповідності з метою дослідження нами були сформовані наступні **завдання:**

1. Теоретично дослідити термінологію і класифікації, що стосуються сім'ї і сімейних ролей у сучасному науковому дискурсі.

2. Розглянути основні дефініції та особливості поняття психологічної готовності до шлюбу.

3. Виокремити ключові чинників, що впливають на створення сім'ї.

4. Емпірично дослідити соціально-психологічні чинники створення сучасної сім'ї серед молодого покоління.

5. Сформулювати практичні рекомендації щодо сформованості чинників створення сім'ї і цінісної сфери молоді.

Об'єкт дослідження: сучасна сім'я.

Предмет дослідження: соціально-психологічні чинники створення сім'ї.

Теоретичною базою написання роботи слугують праці таких учених, як О. Аксьонова, Д. Варга, А. Круглик, Д. Ребріна, І. Ушакова, Є. Потапчук та інших.

Наукова новизна результатів полягає в тому, що оцінено і проаналізовано ключові соціальні та психологічні чинники створення сім'ї серед молоді, а тому визначається впливом суттєвих змін сучасного суспільства, його ідеології, принципів і цінностей.

Практичне значення кваліфікаційної роботи: отримані результати можуть слугувати підґрунтям для розробки профілактичних і корекційних проєктів, спрямованих на структурування системи цінностей особистості та здобуття навичок, що будуть корисними для формування цілісної і стійкої сім'ї.

Теоретичні методи дослідження: теоретичне аналізування проблеми на базі вивчення наукових джерел: аналізування, порівняння, узагальнення та систематизація теоретичних даних.

Емпіричні методи дослідження: анкета «Мотиви створення шлюбу» (А. Чхайдзе), методика «Рольові очікування і притягання у шлюбі» (А. Волкова, Т. Трапезникова), методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіч), методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація І.Семків), опитувальник особистісної зрілості (О. Штепа).

Методи математичної статистики: коефіцієнт кореляції Пірсона для встановлення зв'язків між змінними.

Вибірка і база емпіричного дослідження: у дослідженні брали участь 50 осіб, середній вік яких становить 20 років. Опитування проводилося серед студентів Херсонського державного університету через соціальні мережі і засоби комунікації, такі як: Facebook, Instagram, Telegram.

Апробація роботи: Основні положення та результати дослідження доповідалися і мали позитивну оцінку на засіданнях VIII Усеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» що відбувалася у Херсонському державному університеті 7 квітня 2023 [7].

Структура кваліфікаційної роботи: дипломна робота складається зі вступної частини, двох розділів, висновків дослідження, переліку використаної літератури (35 найменувань). Зміст роботи викладено на 28 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ АНАЛІЗУВАННЯ ПОНЯТЬ І ЧИННИКІВ СТВОРЕННЯ СІМ'Ї У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

1.1. Поняття сім'ї і сімейних ролей у науково-психологічній літературі

Сім'я у будь-який часовий період вважалася одним із найважливіших компонентів суспільства, ключовим інститутом процесу соціалізації людини. Зміна функцій і ролей у сімейній системі відбувається унаслідок становлення і розвитку нових соціальних і культурних норм.

Спираючись на дослідження значної кількості вчених, Д. Ребріна зазначає, що поняття сім'ї слід розуміти як соціальний інститут, що виконує функції формування і розвитку стосунків між особами, що прагнуть досягнення подібних цілей. Також авторка зазначає, що родина являє собою цілісну структуру, що має за фундамент різні стратегії виховання, а тому у таких як педагогіка і психологія, вона виступає значимим компонентом розуміння становлення і розвитку дитини як особистості (Ребріна Д.) [27].

У своїй роботі О. Аксьонова зазначає, що сім'я – це соціальна система, що включає в себе формування і розвиток між усіма суб'єктами, що в ній присутні. Дослідження авторки показали, що родина може виступати одночасно позитивним і негативним чинником формування особистості (Аксьонова О.) [1].

А. Круглик визначає сім'ю як соціальну одиницю, що включає до свого складу: чоловіка, жінку, дітей і осіб, що мають з ними родинні зв'язки, і відтворюють свою діяльність на базі спільних економічних, психологічних, побутових та інших зобов'язань (Круглик А.) [18].

На думку Д. Варги, сім'єю можна називати ту систему, де подружжя та їхні діти виконують певні ролі і зобов'язання, що закріпленні за ними (наприклад, роль господині, що слідкує за побутовими справами; роль голови

сім'ї, що відповідає за матеріальні аспекти розвитку родини тощо) (Варга Д.) [4].

У своїй роботі В. Добренькова зазначає, що розуміння сім'ї як ключове поняття існування суспільства, що слугує основою формування кожної людини як особистості, адже перші патерни поведінки і бачення світу закладаються людині саме у сімейному осередку (Добренькова В.) [10].

Як зазначалося вище, кожна одиниця сімейної системи виконує ту чи іншу роль. Досліджуючи дане положення Г. Вегнер зазначає, що роль – це той функціонал поведінки, що формує певні положення і правила виконання зазначеної діяльності (Вегнер Г.) [5].

На думку Д. Логінової дефініція сімейної ролі має за основу, в першу чергу, безпосередні уявлення про соціальну ролі особистості, як представника родинної системи. Дане визначення розуміється у дослідженні авторки, як сукупність компонентів поведінки, що визначаються соціальною позицією людини у контексті сімейних відносин (Логінова Д.) [20].

На думку І. Ушакової, сімейні ролі – це сукупність особливостей поведінки, дій і переконань, що очікуються від певного представника сім'ї. У відповідності до даного визначення, авторка виокремлює декілька типів сімейних ролей (Ушакова І.) [29]:

1. Конвенціональні – як правило, такі ролі визначені традиційним укладом родини або правовими аспектами. Серед них загальними є ролі чоловіка (батька), дружини (матері).

2. Міжособистісні – в основу цього виду ролей покладені особистісні характеристики кожного члена сім'ї, наприклад, роль лідера, диктатора, залежного тощо.

Спираючись на цю класифікацію, І. Ушакова зазначає, що кожна роль має певні вимоги (Ушакова І.) [29]:

1. Ті ролі, що покладені на кожного представника сімейної системи, не мають заважати його потребам у повазі, визнанні та ін..

2. Роль має бути надана у відповідності до можливостей її виконання членом родини.

3. Ті ролі, що виконує кожен з представників сім'ї, мають задовольняти потреби не тільки її виконавця, але й інших членів родини.

На основі досліджень Т. Зозуль, що стосуються особливостей сімейних ролей у подружжі з різницею у віці, І. Доменюк вказує, що як чоловікам, так і жінкам притаманні несуттєві відмінності у розподілі ролей. Тобто, подружжя має спільні уявлення про те, що матеріальне забезпечення сім'ї має виконуватися чоловічою статтю. Авторка пояснює такі результати віком досліджуваних, тим, що чоловіки, які є старшими за жінок, є більш спроможними у рішенні проблем, що стосуються їхньої фінансової сторони (Зозуль Т.) [14].

Також у зазначеному дослідженні можна спостерігати виокремлення ключових факторів впливу на формування рольової поведінки, наприклад, набутий досвід (прикладом для наслідування можуть слугувати батьківські стосунки), уявлення про шлюб і майбутнього партнера, суспільні правила, особистісні характеристики, спільність цінностей пари та ін. (Зозуль Т.) [14].

Є. Потапчук і Д. Карпова зазначають: «Кожна функція сім'ї реалізовується за допомогою конкретних сімейних ролей, визначаючи їх як модель поведінки членів сім'ї під час реалізації сімейних функцій або дій, що очікуються насамперед шлюбними партнерами один від одного для задоволення потреб членів сім'ї. Виконання ролей партнерами на основі взаємовпливу їхніх рольових домагань, очікувань, поведінки та Я-концепцій є рольовою взаємодією» (Потапчук Є., Карпова Д.) [25].

Отже, можемо сказати, що в умовах сьогодення відбуваються значні трансформації інституту сім'ї, подекуди втрачається значимість даного явища. Ми спостерігаємо зміни сімейно-рольової системи, що свідчить про те, що родинні стосунки є відображенням ті чи іншої динаміки економічного, політичного, культурного розвитку суспільства.

1.2. Розгляд дефініцій та особливостей психологічної готовності до шлюбу

Проблематика психологічної готовності до шлюбу загалом включає в себе особливості становлення і розвитку статевої ідентифікації людини, процеси психічної і тілесної структури, виявлення відмінностей представників різних статей за поведінковими критеріями та ін.

Д. Буряк у своєму дослідженні зазначає, що переважаючим фактором вступу до шлюбу серед молоді вважається мотивація пізнання і здобуття нового досвіду. У контексті даного положення слід зазначити, що подібне прагнення сформоване на основі уявлень про нові зміни у житті, перспективи і цілі. Але, авторка зазначає, що під впливом сьогоденних реалій серед молоді формується викривлення уявлень щодо цінностей інституту сім'ї, мається на увазі, що визначальними завдання для сучасного суспільства є здобуття матеріальних благ (Буряк Д.) [3].

Спираючись на працю О. Кляпець і Т. Ларіної, можна зазначити про наявність декількох елементів, що формують психологічну готовності до шлюбу особистості (Кляпець О., Ларіна Т.) [15]:

1. Фізичні і фізіологічні характеристики партнерів, що включає в себе, в загальному розумінні, можливість подружжя мати дітей з точки зору медицини.

2. Соціальна готовності включає в себе розуміння партнерами своїх соціальних ролей, юридичних аспектів шлюбу, особистісну відповідальність, матеріальну сторону будівництва сім'ї тощо.

3. Етико-психологічна готовність до створення сім'ї, дане явище має на увазі уявлення подружжя про правильність та ефективність виховання дітей, підтримання стабільного психологічного мікроклімату у родині, встановлення і дотримання прав та обов'язків для кожного з членів сім'ї, планування спільного майбутнього і досягнення цілей і т.п.

4. Сексуальний аспект готовності до шлюбу об'єднує такі фактори як сумісність партнерів, схожість сексуально-еротичних бажань і потреб.

Зарубіжні дослідники вказують, що психологічну готовність до шлюбу слід розглядати як стабільне утворення психіки особистості, що має виключно позитивний характер мотивів створення сім'ї, а також, що дане явище є процесом і результатом життєдіяльності індивіда у створенні і розвитку стосунків у сім'ї (Sebastian C., Burnett S., Blakemore S.) [33].

Зазначається, що ступінь готовності до шлюбу серед молоді визначається як особлива характеристика людини, що виконує функцію інтеграції системи цінностей родини як соціального явища, певні знання та навички у процес становлення сімейних відносин, розподіл домашніх зобов'язань, міжособистісної комунікації, методів виховання під впливом динамічних змін і труднощів для сучасного суспільства (Gelmez O., Natiboglu B., Öngen C.) [31].

О. Грицук і Т. Петриченко вказують: «Готовність до шлюбу розглядається як система установок на шлюб, психологічними складовими якої є прийняття нової системи обов'язків по відношенню до свого шлюбного партнера і майбутніх дітей, розуміння прав і гідності інших членів шлюбу, сімейного союзу» (Грицук О., Петриченко Т.) [6].

На думку Л. Магдисюк і Т. Цеслі, психологічна готовність до створення сім'ї є інтегральною структурою, що включає в себе мотивацію, знання, вміння, особистісні характеристики людини, що допомагають формувати і розвивати сімейні стосунки, що проявляється у когнітивних, операційних, емоційних конструктах особистості (Магдисюк Л., Цеслі Т.) [21].

У своїй роботі А. Денисенко розглядає психологічну готовність до створення сім'ї як стійке явище, в основу якого покладено особистісні установки людини, її погляди і уявлення, ціннісну систему, що мають орієнтацію на вибудовування сімейних стосунків, що матимуть позитивний характер (Денисенко А.) [9].

Т. Котик підсумовуючи наявність широкого спектру понять щодо розуміння готовності особистості до створення сім'ї, зазначає, що єдиного визначення даного явища не існує. Так, наприклад, у соціологічній науці

посилаються на репродуктивні характеристики партнерів, їхнє вміння поєднувати професійне життя з обраними сімейними ролями, визначення обов'язків і принципів, що будуть стосуватися виховання дітей тощо (Котик Т.) [17].

Отже, аналізуючи різні науково-психологічні джерела, можна сказати, що психологічна готовність до створення сім'ї є сукупністю уявлень, знань, принципів, індивідуальних характеристик, що керують поведінкою особистості під час міжособистісного спілкування у родинній системі.

1.3. Чинники, що зумовлюють створення сучасної сім'ї

Вивчення проблеми чинників, що зумовлюють бажання особистості створити сім'ю є актуальним на часі, і зумовлюються змінами сучасної системи суспільства.

Р. Корнійчук зазначає, що загалом становлення і розвиток мотиваційної системи особистості є досить тривалим і складно структурованим явищем, що зумовлено низкою чинників впливу (Корнійчук Р.) [16].

У своєму дослідженні В. Радчук виокремлює декілька груп факторів, що впливають на бажання особистості створити сім'ю (Радчук В.) [26]:

1. Біологічні фактори включають в себе бажання надати власним сексуальним стосункам законні підстави, народження дитини, сумісність партнерів у бажаннях і потребах, зовнішні характеристики тощо.

2. До економічних чинників належить фінансовий аспект стосунків, наявність житлових умов для майбутньої сім'ї, наявність матеріальних благ і професійної стабільності.

3. Соціально-культурні аспекти створення сім'ї полягають у бажаннях соціального схвалення, формування особистісної незалежності, розширення власної статусності, впевненість у майбутньому, також сюди відносяться страхи самотності, неодруженості тощо.

4. Духовні фактори вступу до шлюбу охоплюють бажання взаємного кохання, розуміння, підтримки, турботи, спільність бажань та інтересів партнерів, моральні цінності і т.п.

У своїх наробітках О. Галицький і Л. Журавльова вказують, чинники створення сім'ї можуть бути усвідомленими і неусвідомленими, а також можуть спрямовуватися їхнє уникнення або досягнення. Автори зазначають, що подібна мотивація є невід'ємною частиною становлення особистості (Журавльова Л., Галицький О.) [13].

Спираючись на праці відомих дослідників А. Маслоу і Л. Шнейдера, Н. Дубравська із своєю колегою Ю. Хмілевською, вказують, що основними чинниками створення сім'ї є (Дубравська Н., Хмілевська Ю.) [12]:

1. Вигідність стосунків, що має на увазі орієнтацію особистості на престиж і статус майбутнього партнера, його місце у суспільстві, перспективи розвитку і створення сім'ї.

2. Любов, що розглядається як прагнення побудувати стосунки на основі щирих почуттів, повазі, підтримці тощо.

Домінуючими факторами, що визначають бажання створення сім'ї є: потреба у коханні; самоствердження і самореалізація через шлюб; бажання відчувати безпеку; потреба у продовженні роду; реалізація сексуальної енергії; прагматичний аспект.

Н. Дубравська і Є. Мачушник зазначають про наявність п'яти ключових мотивів створення сім'ї серед, що поширеними серед молодого покоління: кохання, духовність, моральні норми, матеріальний аспект і психологічна сумісність (Дубравська Н., Мачушник Є.) [11].

У праці О. Ставицького та І. Сигіна зазначається, що існує декілька основних груп мотивів створення сім'ї (Ставицький О., Сигін І.) [28]:

- взаємна акторська гра, що визначається відіграванням романтичних ролей;
- схожість інтересів;
- хвороблива самозакоханість;

- комплекс неповноцінності, поєднання відчуття вдячності і реалізація «останнього шансу»;
- вигода;
- помста;
- страх самотності.

Характеризуючи явище неадекватної мотивації вступу до шлюбу, автори виокремлюють наступні фактори (Ставицький О., Сигін І.) [28]:

- заповнення дефіциту уваги і кохання;
- можливість сепарації від батьків;
- подолання кризи у житті;
- відповідність соціальним нормам і бажанням;
- матеріальний чинник;
- вимушена необхідність;
- компенсація власної неповноцінності.

На думку Р. Корнійчука існує три основні мотивації вступу до шлюбу і створення сім'ї (Корнійчук Р.) [16]:

1. Орієнтація на безпосередній вступ до шлюбу. В даному контексті бажання створити сім'ю зумовлене соціальними правилами і тиском з боку оточуючих.

2. Бажання укласти певний тип шлюбу, тобто відбувається орієнтація на вибір партнера, що відповідатиме певним якостям, зможе забезпечити задоволення всіх потреб, зокрема фінансових.

3. Потреба створити сім'ю з конкретною людиною. В цьому випадку партнер сприймається як конкретна особистість, з усіма перевагами і недоліками.

І. Попович зазначає про важливу місце у психології соціальних орієнтації сучасної молоді, що являють собою групу соціальних навичок, закріплених патернів поведінки, які людина очікує від інших людей у певній ситуації на підставі соціальних норм та цінностей, що діють у конкретному

культурному середовищі. Соціальні очікування визначаються соціальними ролями, які ми виконуємо в різних ситуаціях (Попович І.) [22].

Соціальні очікування – це норми поведінки та вірування, які суспільство вважає прийнятними та очікує, що люди їх дотримуватимуть. Ці очікування можуть включати різні аспекти життя, такі як соціальне ставлення, етику поведінки, зовнішній вигляд, професійні здібності та інші (Попович І.) [23].

Важливо розуміти, що соціальні очікування є не тільки відображенням культурних традицій та норм, але і можуть впливати на соціальну динаміку і структуру. Люди можуть відчувати тиск відповідати соціальним очікуванням, але також можуть використовувати їх, щоб встановлювати соціальні зв'язки та підтримувати спільноту (Popovych I., Borysiuk A., Zahrai L., Fedoruk O., Nosov P., Zinchenko S., Mateichuk V.) [32].

Самооцінка та соціальні очікування мають глибокий взаємозв'язок, оскільки соціальні очікування можуть впливати на самооцінку людини, а самооцінка може впливати на те, як вона сприймає та виконує соціальні очікування. Якщо людина відповідає соціальним очікуванням, це може підвищити її самооцінку та почуття самодостатності. Якщо особа демонструє високі показники самооцінки, вона може бути більш впевненою в собі та більш відкритою до виконання соціальних очікувань (Попович І.) [24].

Отже, фактори створення сім'ї є досить різною і залежить від значної кількості аспектів життя людини. Основними чинниками бажання особистості утворити родину є біологічні, соціальні та економічні параметри.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ СТВОРЕННЯ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї

2.1. Обґрунтування доцільності використання діагностичного інструментарію щодо визначення соціально-психологічних чинників створення сучасної сім'ї

Для проведення емпіричного дослідження нами було проаналізовано значну кількість джерел із зазначеної тематики, що дало нам змогу виокремити основний діагностичний інструментарій, що допоможе визначити основні соціально-психологічні чинники створення сучасної сім'ї.

Ознайомимося з методиками більш детально.

1. Анкета «Мотиви створення шлюбу» (А. Чхаїдзе) (Додаток А).

Основною ціллю даної методики є виявлення провідних мотивів особистості вступити до шлюбу і створити сім'ю.

Сама авторка методики, А. Чхаїдзе, зазначає, що даний опитувальник може використовуватися у роботі різних фахівців: психологів, соціальних робітників, педагогів, у сфері відділу реєстрації актів громадського стану і шлюбних компаній (Чхаїдзе А.) [29].

Оптимальний для дослідження вік респондента вважається від 16 років і більше. У проведенні анкети відсутні будь-які обмеження стосовно ступеня освіти досліджуваного і його професійної життєдіяльності.

Сама методика має у своєму складі закриті питання із переліком запропонованих відповідей.

2. Методика «Рольові очікування і притягання у шлюбі» (А. Волкова, Т. Трапезникова) (Додаток Б).

Авторки методик зазначають, що основним напрямком дослідження методики є виявлення про значимість у сімейній системі таких параметрів як: сексуальне життя, спільність інтересів подружжя, їхні обов'язки як батьків,

професійні досягнення, особливості ведення домогосподарства, моральні положення і принципи, зовнішність.

Структура опитувальника включає в себе 36 тверджень (у двох варіантах у відповідності до статі), що об'єднуються у 7 основних шкал.

Першочергово респонденту пропонується самостійне знайомство з переліком тверджень і відзначити своє ставлення за допомогою наступних варіантів: «Повністю згоден», «Загалом це правильно», «Це не зовсім так», «Це не так».

3. Методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіч) (Додаток В).

Методика «Ціннісні орієнтації» (Values Orientation Method, VOM) була розроблена американським психологом Мілтоном Рокічем у 1968 році. Ця методика спрямована на вивчення ціннісних орієнтацій у людей та описується як діагностичний інструмент для виявлення особистісних особливостей.

Методика базується на теорії ціннісної ієрархії, яку розробив А. Маслоу. Згідно з цією теорією, людина має різні рівні потреб, починаючи від фізіологічних потреб та закінчуючи потребою у самореалізації. Цінності, які людина визнає, відображають її потреби та особистісні цілі.

4. Методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація І.Семків) (Додаток Г).

Методика «Портрет цінностей» (Portrait Values Questionnaire, PVQ) розроблена американським психологом Ш. Шварцем та є однією з найбільш відомих і поширених методик вивчення ціннісних орієнтацій.

Адаптація І. Семківа полягає у перекладі та адаптації методики на українську мову та культурний контекст.

Методика «Портрет цінностей» базується на ідеї, що цінності відображають особистісні орієнтації та становлять важливу складову частину культурної ідентичності людини. Методика складається з 40 запитань, кожне з яких характеризує певну цінність. Людина повинна оцінити, наскільки важливо цю цінність для неї. Кожна цінність описується двома протилежними полюсами, наприклад «свобода» та «контроль».

5. Опитувальник особистісної зрілості (О. Штепа) (Додаток Д).

Опитувальник особистісної зрілості (ОЗ) – це методика, розроблена О. Штепою, українським психологом та науковцем, яка оцінює рівень психологічної зрілості особистості.

О. Штепа виділяє 10 особистісних рис, що складають структуру особистісної зрілості й які є критеріями особистісного зростання.

2.2. Інтерпретація та узагальнення, отриманих результатів дослідження чинників створення сім'ї серед сучасного покоління

Для емпіричного дослідження нами було проведено низку діагностичних методик. Опис результатів наведені нижче.

Проведення анкети «Мотиви створення шлюбу» (А. Чхайдзе.)

Отримані показники щод домінуючих мотивів вступу до шлюбу представлені у низці рисунків:

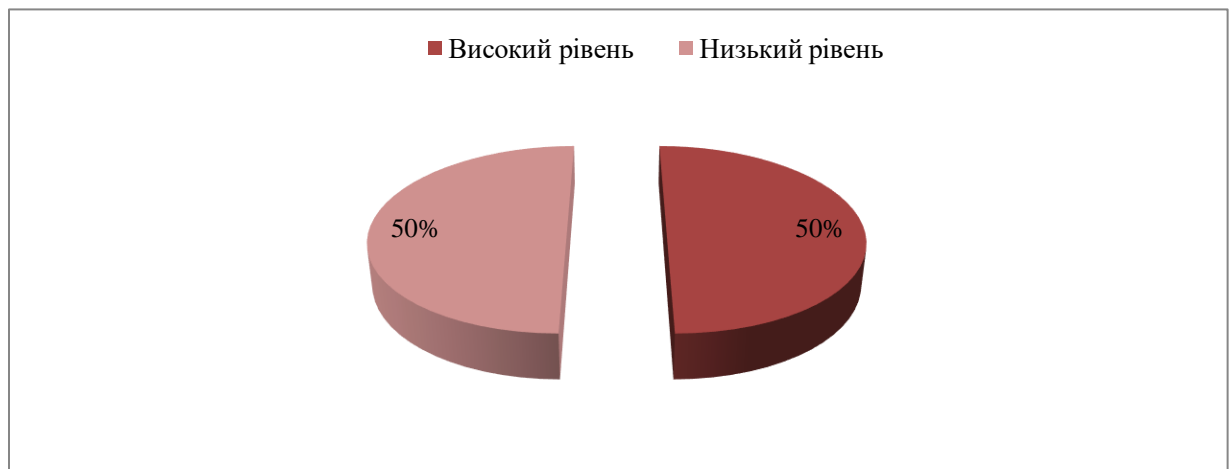

Рис. 2.1. Біологічні чинники

Визначено, що для половини респондентів є найбільш важливими біологічні чинники створення сім'ї, що включають фізіологічні фактори, які впливають на відчуття та поведінку людини, такі як рівень гормонів, генетичні особливості та стан здоров'я.

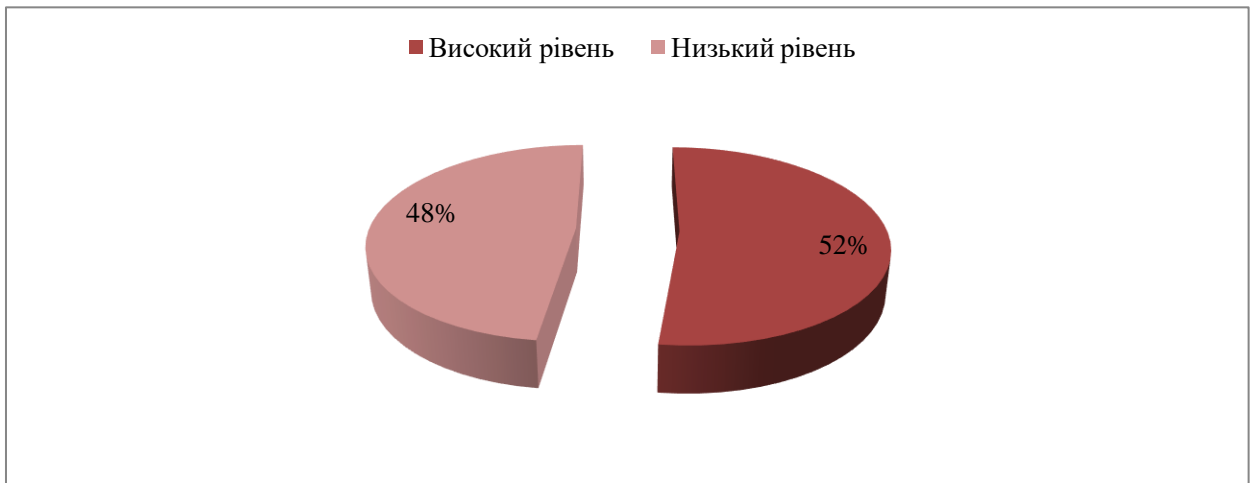

Рис. 2.2. Економічні чинники

Виявлено, що для 52% опитуваних є важливими економічні чинники, що включають фінансову стабільність та матеріальну безпеку, які можуть впливати на бажання вступу до шлюбу. Наприклад, люди можуть відкладати шлюб, поки не наберуть достатньо фінансової стабільності.

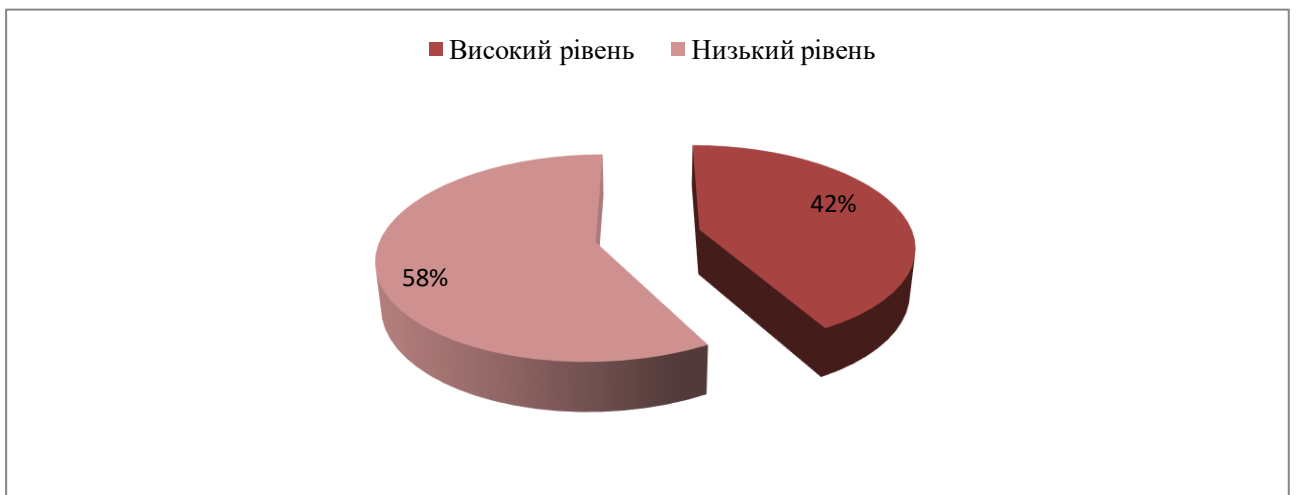

Рис. 2.3. Соціально-культурні чинники

У 42% досліджуваних спостерігаються високі показники значущості соціально-культурних факторів при створення шлюбу, що включають традиції, національні та релігійні звичаї, стереотипи та соціальну підтримку, які можуть впливати на бажання вступу до шлюбу. Наприклад, у деяких культурах вступ до шлюбу може бути пов'язаний зі звичаями та ритуалами, які мають велике значення для суспільства.

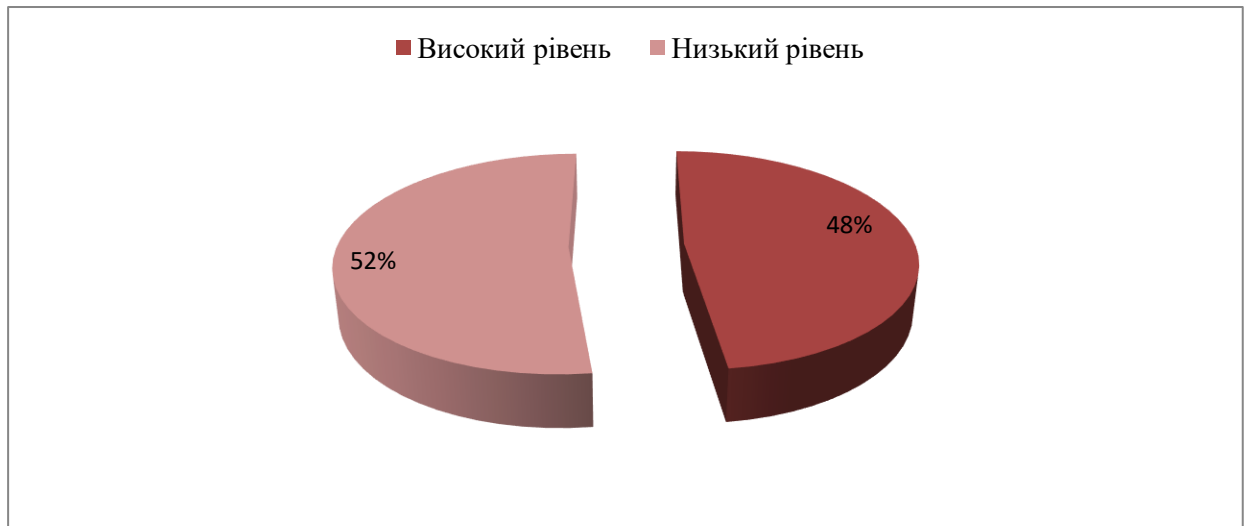

Рис. 2.4. Духовні чинники

Для 52% респондентів значущими є духовні факторами, що включають релігійні переконання, духовний розвиток та цінності, які можуть впливати на бажання вступу до шлюбу. Наприклад, у деяких релігійних традиціях шлюб вважається святим обов'язком, який повинен бути виконаний.

Аналізуючи отримані показники, можна сказати, що найбільш значущими є показники економічних і біологічних чинників, що враховуються при створенні сім'ї.

Проведення методики «Рольові очікування і притягання у шлюбі» (А. Волкова, Т. Трапезникова).

Отримані показники щодо значимості тих чи інших цінностей у сімейних стосунках представлені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Цінності у шлюбі

Цінності	Високий рівень (7-9 балів)	Середній рівень (4-6 балів)	Низький рівень (0-3 бали)
Інтимно-сексуальні	24%	58%	18%
Особ. ідентифікація з партнером	42%	42%	16%
Батьківсько-виховні	50%	50%	0%
Емоційні	42%	50%	8%
Господарсько-побутові	44%	48%	8%
Зовнішність	10%	58%	32%

Аналізуючи отримані показники, визначено, що найбільш значущими є батьківсько-виховні параметри (50% респондентів мають високі показники).

Ці параметри включають в себе такі складові, як стиль батьківства, комунікацію з дітьми, дисципліну, прихильність, співпрацю та багато іншого. Високий рівень значимості батьківсько-виховних цінностей полягає в тому, що вони визначають якість взаємин у сім'ї, а це, в свою чергу, впливає на розвиток та добробут кожного члена родини.

Наступними за ієрархією є господарсько-побутові цінності для 44% опитуваних. Ці параметри охоплюють такі складові, як організацію домашнього господарства, розподіл обов'язків, вирішення питань фінансового планування, роботу зі здоров'ям та безпекою. Від хорошої організації домашнього господарства залежить зручність та комфорт у побуті кожного члена родини. Добре планування та розподіл обов'язків дозволяє уникнути конфліктів та підтримувати рівновагу в сімейних взаєминах. Також, вирішення питань фінансового планування є дуже важливим для створення успішної сім'ї. Економічна стабільність та вміння розумно розподіляти кошти дозволяють забезпечити добробут та матеріальну безпеку для всіх членів родини.

Значущими також визначено (42% респондентів) особистісні ідентифікація з партнером і емоційні зв'язки у родині. Особистісна ідентифікація і емоційні зв'язок між партнерами відображається у виборі партнера для створення сім'ї. Успішний шлюб будується на взаємній привабливості, розумінні, підтримці та повазі до особистості партнера. Вибір партнера, з яким ви поділяєте спільні цінності, мрії та бажання, допомагає створити здорову та щасливу родину. Кожен член родини має свою унікальну особистість, свої цінності, переконання та характеристики. Визнання та повага до індивідуальності кожного члена родини є ключовим елементом успішних взаємин в сім'ї.

Проведення методики «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіч).

У ході підрахунку було визначено середні показники окремо за термінальними та інструментальними цінностями, що представлені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Ціннісні орієнтації

Термінальні цінності		
Назва	Середнє значення	Ранг
Активна діяльність	9,48	11
Життєва мудрість	7,7	1
Здоров'я	8,06	2
Цікава робота	9,38	9
Краса природи і мистецтва	9,22	8
Кохання	8,66	7
Матеріальне забезпечення	8,36	5
Наявність вірних друзів	9,42	10
Суспільне покликання	8,14	3
Пізнання	8,22	4
Продуктивність життя	8,46	6
Розвиток	9,8	13
Розваги	14,74	18
Свобода	10,64	14
Щасливе сімейне життя	9,58	12
Щастя інших	12,04	17
Творчість	12,02	16
Впевненість у собі	11,48	15
Інструментальні цінності		
Охайність	8,02	3
Виховання	8,06	4
Високі запити	9,64	11
Життєрадісність	8,78	7
Старанність	7,8	1
Незалежність	9,44	10
Непримиримість до недоліків	8,14	5
Освіченість	8,9	8
Відповідальність	7,86	2
Раціоналізм	9,68	12
Самоконтроль	8,46	6
Сміливість	11,04	15
Тверда воля	10,36	14
Терпимість	10,24	13
Широта поглядів	9,12	9
Чесність	11,32	16
Ефективність у справах	11,5	17
Чуйність	12,62	18

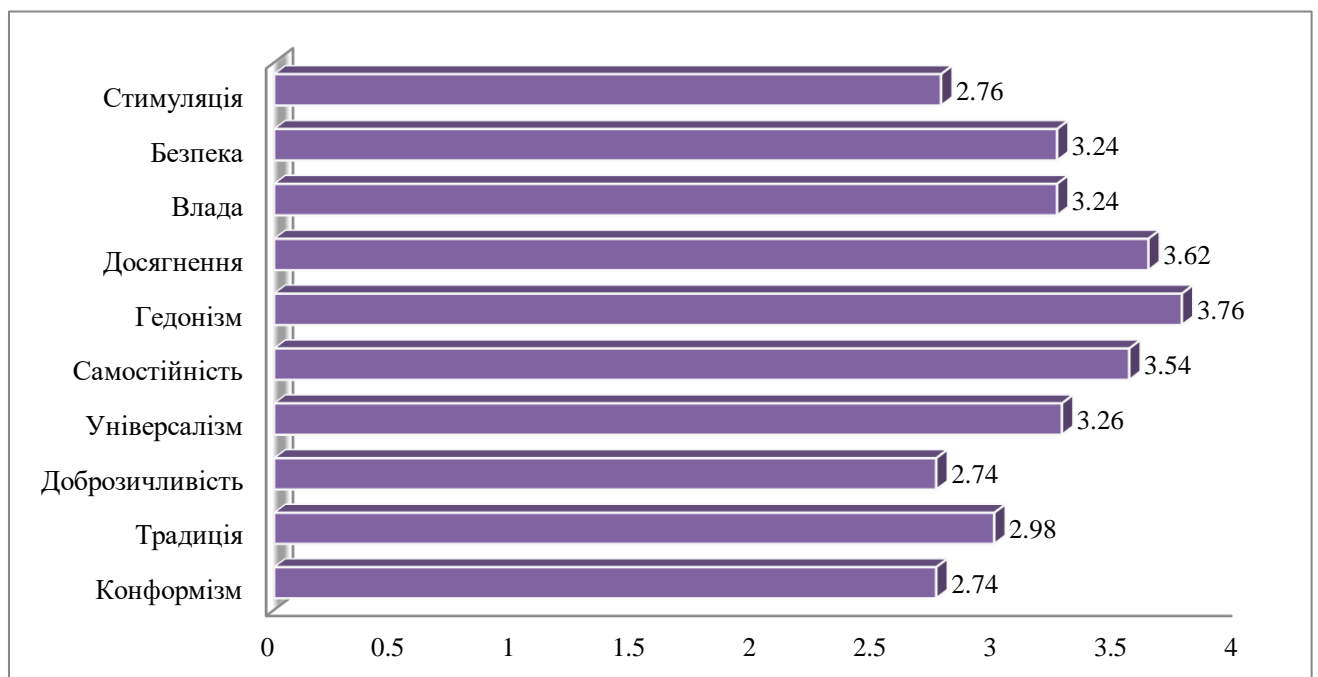
Аналізуючи отримані показники свідчать про домінування серед досліджуваних таких термінальних цінностей, як: життєва мудрість, здоров'я, суспільне покликання, пізнання і матеріальне забезпечення. Тобто, у даному випадку пріоритетними є досягання власних цілей, саморозвиток, збереження і підтримка здоров'я, а також здатність фінансової підтримки сім'ї.

Серед інструментальних цінностей значущими є: старанність, відповідальність, охайність, виховання і непримиримість до недоліків. Дані характеристики можуть свідчити про пошук партнера, що відповідатиме ним, визначає особистісний підхід респондента до створення сім'ї.

Проведення методики Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація І.Семків).

У ході підрахунку було визначено домінуючі цінності опитуваних осіб і виявлено середні значення, отримані показники представлені на рисунку 2.7.

Рис. 2.7. Ціннісний портрет досліджуваних

Аналізуючи отримані результати, можна сказати, що за даним опитуванням домінуючими цінностями є «Гедонізм» (3,76), «Безпека» (3,76), «Досягнення» (3,62), «Самостійність» (3,54). Гедонізм – це особистісна цінність, що відображає бажання людини насолоджуватися життям і отримувати задоволення від різних аспектів життя, може виявлятися у відносинах людини з іншими, коли вона прагне насолоджуватися компанією близьких людей, а також у професійній діяльності, коли людина знаходить задоволення від роботи та досягнення успіху. Безпека – стан відсутності загроз і ризиків для життя, здоров'я, добра і благополуччя людини. Ця цінність є дуже важливою, оскільки вона забезпечує почуття комфорту та безпеки, що є

важливими чинниками для задоволення потреб особистості та для досягнення її життєвих цілей. Досягнення відображає бажання людини досягти успіху у своїх зусиллях. Це може бути пов'язано з професійною діяльністю, навчанням, спортом, мистецтвом, науковими дослідженнями та іншими аспектами життя. Для людей з цінністю досягнень важливо ставити перед собою вимоги і мети, прагнути досягти їх і відчувати задоволення від результатів своїх зусиль. Самостійність визначається бажанням людини бути незалежною та відчувати власну силу в прийнятті рішень та діях. Це може включати самостійність у прийнятті рішень про своє життя, взаємодії з іншими людьми, професійному розвитку та інших сферах.

Проведення опитувальника особистісної зрілості (О. Штена).

За отриманими параметрами визначено середні показники за кожним досліджуваним і виявлено, що результати всіх респондентів перебувають у межах 4-7 стевів, що визначає необхідний рівень особистісної зрілості. Особистісна зрілість – це стан, коли людина володіє достатньою мірою розуміння, відповідальності, самодисципліни та інших якостей, які дозволяють їй правильно оцінювати ситуації та вчинки, а також бути в змозі відповідально взяти на себе наслідки своїх рішень та вчинків.

Необхідний рівень особистісної зрілості визначається в першу чергу здатністю людини до самостійності та самоконтролю, а також її вмінням аналізувати свої дії і вчинки.

За допомогою *коефіцієнту кореляції Пірсона* нами було встановлено взаємозв'язки між проявами особистісної зрілості з чинниками і цінностями при створенні сім'ї.

Нами визначено, що чим вищим є рівень особистісної зрілості, тим значущими є врахування біологічних (0,29) і соціально-культурних (0,28) чинників формування родини. Особистісна зрілість людини тісно пов'язана з біологічними та соціально-культурними чинниками створення сім'ї. Біологічні фактори, такі як статеві зрілість, репродуктивна здатність та біологічні потреби, впливають на бажання людини мати дітей та створити

сім'ю. Соціально-культурні чинники, такі як культурні та релігійні переконання, соціальний статус та економічна стабільність, також впливають на рішення про створення сім'ї. Тобто, для особистості, що є зрілою і готовою до створення родини, значущими є біологічні і соціально-культурні власні параметри і партнера.

Виявлено, що чим вищими є показники особистісної зрілості тим важливішим є вплив батьківсько-виховних факторів (0,25), а також значущими визначено такі цінності, як низькі показники активної діяльності (-0,22), високі прояви непримиримості до недоліків (0,29) і чесності (0,21). Тобто, будучи досить зрілою особою, людина схильна звертати увагу на ознаки досконалості і відвертості. На створення сім'ї також впливає урахування особливостей виховання і стосунків у батьківській родині.

Отже, у ході емпіричного дослідження нами було встановлено взаємозв'язки між особистісною зрілістю опитуваних з чинниками і цінностями, що впливають на створення сім'ї.

2.3. Практичні рекомендації щодо сформованості чинників створення сім'ї

Уявлення про сім'ю можуть бути різними у різних людей, в залежності від їхнього життєвого досвіду, культурних та релігійних переконань, соціального середовища та інших факторів. Однак, іноді уявлення про сім'ю можуть бути негативними або неадекватними, що може впливати на здатність людини створити та підтримувати здорову та стабільну родину.

Суспільство постійно змінюється, а разом з ним змінюються погляди на шлюб та сім'ю. Соціокультурні фактори, такі як гендерні ролі, стереотипи, цінності та очікування, можуть впливати на рішення про вступ до шлюбу. Вивчення цих факторів дозволяє краще розуміти, як вони впливають на вибір партнера та прийняття рішення про одруження.

Р. Северин зазначає, що особистісні риси, такі як характер, нахил до ризику, самооцінка та інші аспекти особистості можуть також впливати на

процес вступу до шлюбу. Вивчення цих особистісних чинників допомагає зрозуміти, які риси особистості можуть бути пов'язані з вибором партнера та стабільністю шлюбного союзу (Северин Р. Р., 2020) [29].

Основні методи профілактики та корекції уявлень про сім'ю можуть включати: підвищення освітнього рівня (знання про те, як створювати та підтримувати здорову та стійку сім'ю, може допомогти у формуванні адекватних уявлень про сім'ю. Освітні курси, тренінги та лекції можуть надати корисну інформацію та навички, які можна застосувати у реальному житті); розвиток емоційної інтелігентності (емоційна інтелігентність дозволяє зрозуміти та контролювати свої емоції, а також ефективно спілкуватися з іншими людьми. Це може допомогти у формуванні здорових та позитивних стосунків у сім'ї; розвиток міжособистісної комунікації: (комунікація є ключовою у створенні та підтримці здорової та стійкої сім'ї. Розвиток навичок ефективної міжособистісної комунікації може допомогти у формуванні позитивних та конструктивних стосунків у сім'ї).

Психотерапія під час корекції ціннісної сфери передбачає роботу зі значущими для людини цінностями, її установками та переконаннями. Основна мета такої психотерапії полягає у тому, щоб допомогти людині зрозуміти свої цінності та змінити їх, якщо це необхідно, щоб досягти більш задовільного життя (Бочаріна Н.) [2].

Арттерапія є одним з видів психотерапії, який базується на використанні творчості та мистецтва для поліпшення психологічного благополуччя людини. Під час корекції ціннісних орієнтацій арттерапія може бути дуже ефективною, оскільки вона дозволяє клієнту відкрити свої цінності та переконання, що можуть бути складними для висловлення словами. Особливості арттерапії під час корекції ціннісних орієнтацій включають наступні елементи: використання мистецтва для відкриття цінностей та переконань; розвиток самопізнання; формування нових цінностей та переконань (Кушнір І.) [19].

В.Штифурак і О.Шпортун визначають: «... сукупність суб'єктивних психологічних факторів стабільності шлюбу і сім'ї можна об'єднати в поняття

психологічного здоров'я сім'ї, що розуміється як інтегральний показник її функціонування, що відбиває якісний бік соціально-психологічних процесів сім'ї, показник соціальної активності її членів у внутрішньосімейних стосунках, у соціальному середовищі та професійній сфері» (Штифурак В.С., Шпортун О. М., 2019) [33].

О. Фальова корекція психологічного здоров'я сім'ї може бути важливим процесом, спрямованим на виявлення та вирішення проблем, що впливають на функціонування та благополуччя сім'ї (Фальова О. Є., 2018) [31].

Психологічне здоров'я сім'ї є важливим аспектом загального благополуччя сімейної системи. Враховуючи, що сім'я є основним соціальним середовищем для розвитку та виховання дітей, психологічне здоров'я сім'ї має великий вплив на фізичне, емоційне та соціальне благополуччя всіх її членів (Фальова О. Є., 2018) [31].

В. Дудкіна вказує, що психологічне благополуччя є важливою складовою загального здоров'я та добробуту людини. Покращення психологічного стану може впливати на фізичне здоров'я, рівень енергії, якість сну та інші фізіологічні показники, що впливають на загальну якість життя (Дудкіна В. П., 2021) [12].

Корекція психологічного благополуччя може сприяти розвитку особистості, включаючи зміцнення самосвідомості, відносин з собою та зі світом, розвиток особистісних якостей, таких як самодисципліна, вміння приймати рішення та відповідальність, та покращення особистісного росту та самореалізації.

Ціннісна система – це сукупність переконань, які формують і визначають те, що людина вважає важливим та цінним у житті. Ціннісна система включає в себе глибокі переконання, які визначають моральні принципи, етичні стандарти, погляди на релігію, культуру, суспільство та інші аспекти життя.

На нашу думку, сформувати цінності можна з багатьох джерел, включаючи родину, школу, культуру, релігію та досвід. Однак, основою

формування цінностей є свідоме визнання того, що цінності є важливими для нашого життя, та зосередження уваги на тих, які цінності маємо.

Зазначимо кілька практичних рекомендацій для формування цінностей: свідоме визнання своїх цінностей; розвиток і постановка власних цінностей; аналізування ціннісної системи оточуючих людей.

Отже, у сучасному суспільстві зростає інтерес до саморозвитку та особистісного росту. Люди шукають способи покращити своє життя, забезпечити емоційний та психологічний комфорт, розвивати свої здібності та навички. Вивчення психологічного благополуччя надає науково обґрунтованих рекомендацій та стратегій для саморозвитку та підвищення рівня психологічного благополуччя.

Профілактика і корекція ціннісних орієнтацій і уявлень про сімейні стосунки є важливими завданнями для підтримки психічного здоров'я людини та її адаптації до змін у житті. Вивчення психологічного благополуччя є вкрай актуальним, оскільки воно допомагає нам зрозуміти, як розвивати позитивний психологічний стан, забезпечувати належний рівень життєвої якості та досягати щастя та задоволеності в житті.

ВИСНОВКИ

У ході теоретичного та емпіричного дослідження ми змогли дійти до певних висновків:

1. Сім'я – це соціальна група, що складається з однієї або декількох людей, які пов'язані між собою шлюбом, спільним життям, вихованням дітей та поділом домашніх обов'язків. Сім'я є основним блоком суспільства, де люди навчаються комунікації, взаємодії та соціальних навичок.

У сім'ї кожен член виконує свою роль, яка базується на статусі, віку, статі та інших факторах. Сімейні ролі – це соціальні функції, які призначені для кожного члена сім'ї, які визначають його обов'язки, відповідальність та взаємовідносини з іншими членами сім'ї.

2. Психологічна готовність до шлюбу – це готовність людини до вступу в подружнє життя, яка включає не тільки прагнення мати стабільність та комфорт, але й здатність до компромісів, толерантності, уміння розв'язувати конфлікти та здатність до взаємодії. Основні чинники, які спонукають людей до вступу в шлюб та створення сім'ї, можна виділити наступні: любов та прив'язаність: людина може бажати вступити в шлюб з тим, хто став її коханою людиною, і відчувати прив'язаність до партнера; бажання мати дітей: створення сім'ї може бути пов'язане з бажанням мати дітей та виховувати їх разом зі своїм партнером; стабільність: багато людей вважають, що створення сім'ї забезпечує стабільність та надійність у житті; суспільний тиск: в деяких культурах шлюб та створення сім'ї є соціально прийнятними нормами поведінки; фінансова стабільність: бажання мати спільну фінансову підтримку може бути важливим чинником вступу в шлюб; безпека: створення сім'ї може бути пов'язане з бажанням почуватися захищеним і в безпеці у компанії свого партнера.

Ці фактори можуть бути різними для різних людей і культур, індивідуальні обставини можуть також впливати на рішення вступу в шлюб та створення сім'ї.

3. Для емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників створення сучасної сім'ї нами було використано: анкету «Мотиви створення шлюбу» (А. Чхаїдзе), методику «Рольові очікування і притягання у шлюбі» (А. Волкова, Т. Трапезникова), методику «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіч), методику Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація І.Семків), опитувальник особистісної зрілості (О. Штепа).

У ході дослідження було виявлено особливості домінуючих чинників, що впливають на створення сім'ї серед сучасного покоління, визначено взаємозв'язок між показниками особистісної зрілості з факторами, що впливають на формування родини, і цінностями, якими керуються опитувані при обранні партнера.

5. Виокремлено практичні рекомендації щодо розвитку ціннісної сфери особистості і формування адекватних уявлень про сім'ю, що визначаються найближчим оточенням, родинними правилами, релігійними мотивами, економічними умовами тощо.

Подальші дослідження даної тематики ми вбачаємо у порівняльних дослідженнях прагнення і чинників молодих людей вступу до шлюбу під час війни і після перемоги України. Також є актуальним розробка корекційних і профілактичних заходів щодо попередження формування викривлених уявлень про сім'ю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова О. Взаємодія здоров'я та сім'ї з формування в старшого дошкільника безпечної поведінки в соціальному середовищі. Схвалено до друку Вченою радою факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (протокол № 4 від 18 жовтня 2018 року). 2018. С. 128.
2. Бочаріна Н. О. Емпіричне дослідження особливостей ціннісних орієнтацій дорослих. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. №1. 2022. С. 77-82.
3. Буряк Д. Психологічні особливості готовності до шлюбу у сучасній молоді. Освіта і наука. № 1. 2021. 2 с.
4. Варга Д. Соціально-психологічний аналіз подружньої невірності. Магістерський науковий вісник. № 29. 2018. С. 32.
5. Венгер Г. Психологічні особливості рольових стосунків у дистантних сім'ях. Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». 2019. С. 103-116.
6. Грицук О. В., Петриченко Т. Психологічна готовність до шлюбу в юнацькому віці. The 9 th International scientific and practical conference «Modern research in world science»(November 28-30, 2022) SPC «Sci-conf. com. Ua», Lviv, Ukraine. 2022. P. 1047-1049.
7. Гуденко К. О. Мотиви і мотивація створення сучасної сім'ї / К. О. Гуденко // Соціально-психологічні технології розвитку особистості : зб. наук. праць за матеріалами VIII Усеукраїнської науково-практичної молодих вчених, аспірантів та студентів (м. Херсон, 7 квітня 2023 р.) / ред. колегія.
8. Денисенко А. О. Психологічна готовність старших підлітків та юнацтва до подружніх взаємовідносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2003. 17 с.
9. Добренькова В. Соціально-психологічні особливості статусу особистості в студентській групі. Загальна психологія, історія психології. 2017. С. 165.

10. Дубравська Н., Мачушник Є. Система мотивації вступу до шлюбу сучасної молоді. *Herald of Kyiv Institute of Business and Technology*. 2020. С. 36-40.
11. Дубравська Н., Хмілевська Ю. Феномен кохання у соціальній психології. Соціально-психологічні проблеми дослідження особистості: збірник науково-методичних праць. 2016. С. 74-76.
12. Дудкіна В. П. Психологічне благополуччя як чинник розвитку уявлень про сімейне життя студентів. *Psychological well-being as a factor in the development of perceptions of students' family life* : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр». Херсонський держ. ун-т, Ф-т психології, історії та соціології, Кафедра психології. Херсон:ХДУ, 2021. 49 с.
13. Журавльова Л. П., Галицький О. М. Чинники психологічної готовності до сімейного життя в юнацькому віці. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2020. С. 20-25.
14. Зозуль Т. В. Психологічне дослідження стосунків у сім'ях дітей-переселенців *Психологія і особистість* : наук. журнал / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Київ ; Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. Вип. 1 (17). С. 56-70.
15. Кляпець О. Я., Ларіна Т.О. Підготовка молоді до подружнього життя: *Методичні рекомендації*. К., Міленіум, 2009. 104 с.
16. Корнійчук Р.С. Мотивація вступу до шлюбу сучасної української молоді. *Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія в сучасному світі: збірник наукових праць*. 2016. С.235-238.
17. Котик Т. В. Психологічні особливості готовності до шлюбу в юнацькому віці. *Психолого-педагогічний науковий збірник*. 2020. 33 с.
18. Круглик А. С. Зарубіжний досвід соціально-педагогічної підтримки сім'ї у кризових ситуаціях. *Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр.–Вип. 34.–Харків: СГ НТМ «Новий курс»*. 2020. С. 21.

19. Кушнір І. І. Теоретико-методологічні основи забезпечення профілактики девіантної поведінки. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»: збірник наукових праць. Мукачево : МДУ, 2019. Вип. 1(9). С.27-31.
20. Логвінова Д. В. Гендерні стереотипи старшокласників про соціальні ролі. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Психологія». 2005. С.100–104.
21. Магдисюк Л. І., Цесля Т. І. Фактори, що обумовлюють психологічну готовність молоді до шлюбно-сімейних відносин. Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka. 2020. С. 67-70.
22. Попович І. С. Самооцінка як критерій соціально-психологічних очікувань. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С Костюка АПН України. К.: «ГНОЗІС», 2010. Т. 12, ч. 3. С. 326-333.
23. Попович І. С. Типологічні особливості очікувань. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: психологічні науки: зб. наук. праць ХДУ. Херсон: ВД «Гельветика», 2014. Вип. 1. Т. II. С. 64-70.
24. Попович І. С. Розвиток та становлення особистості у вимірах соціальних очікувань. Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості: колективна монографія. Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2018. С. 80–106.
25. Потапчук Є. М., Д. Є. Карпова. Моделі поведінки подружжя при реалізації основних сімейних функцій. Науковий журнал «Габітус» Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. 2021. С. 268-274.
26. Радчук В. М. Механізми вибору шлюбного партнера. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. К.: Основа, 2014. 298 с.
27. Ребріна Д. О. Поняття сім'ї та її роль у розвитку дитини. Інтеграція світових наукових процесів як основа суспільного прогресу. 2021. С. 113.

28. Северин Р. Р. Соціально-психологічні чинники формування образу подружнього партнера. Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва. 2020. 482 с.
29. Ставицький, О. О., Сигін І. М. Чинники формування готовності студентів до створення сім'ї. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: збірник наукових праць. 2017. С. 169-175.
30. Ушакова І. М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. 2019. С. 45-51.
31. Фальова О. Є. Структура сімейної взаємодії. Медична психологія. № 2. 2018. С. 15-18.
32. Чхайдзе А. О. Авторська анкета «Мотиви створення шлюбу» для діагностики мотивації створення шлюбу. Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 2015. Вип. 128. С. 274-278.
33. Штифурак В.С., Шпортун О.М. Феноменологія, практика та корекція психологічного здоров'я особистості: монографія. Вінниця. 2019. 331с.
34. Gelmez O. S., Hatiboglu B., Öngen C., Pathways from personal towards professional values: Structured small-group work with social work students. Education as Change, Vol. 23, 2019. P. 132-141.
35. Popovych I., Borysiuk A., Zahrai L., Fedoruk O., Nosov P., Zinchenko S., Mateichuk V. Constructing a Structural-Functional Model of Social Expectations of the Personality. Revista Inclusiones, Vol: 7 num Especial, 2020. P. 154-167.
36. Sebastian C., Burnett S., Blakemore S., Development of the self-concept during adolescence, Trends in Cognitive Sciences 12(11). 2008. P. 441-446.

ДОДАТКИ

Додаток А

«Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету»

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

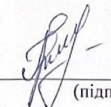
Я, Гуденко Карина Олександрівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАВЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ:**

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символики університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

24.09.2019р.
(дата)

(підпис)

Гуденко К.О.
(ім'я, прізвище)